

Javnaðarflokkurin - reyði tráðurin í føroyskum politikki

Føroya javnaðarflokkur 70 ár

Tað er himmalvíður munur á tí neyðarsamfelag, føroyingar høvdu í 1927, og so tí vælferðarsamfelag, okur hava ídag. Hetta er ikki minst javnaðarflokkinum, javnaðarrørsluni og javnaðarhugsjónini fyri at takka. Men tíverri, nógv fólk vita hetta ikki og onnur sýnast at hava gloymt tað, skrivar Birgir Mohr á Sandi m. a.:

Fyri sjeyti árum síðan tóku fólk her á landi seg saman at stovna tað sokallaða »ringfelagið«, sum gjørdist tann føroyski javnaðarflokkurin. Frammanundan hevði alt politiskt kjak snúð seg um sjálvstýri ella samband, men við javnaðarflokkinum fekk politiska orðaskiftið størri innihald fyri tann einstaka borgaran. Nú tók politiska kjakið seg upp um kor fólksins – ja um sonn lívsvirði.

Oddamaður javnaðarflokksins tá, sum so mangan seinni, var skipungingurin Petur Mohr Dam, sum var lærari á Tvøroyri. Aðrir undangongumenn vóru Morentius við Stein, Tórshavn, Jóan Petur Davidsen, Sandi, H. M. Dambjörg, Porkeri o.fl., ið allir ligga undir grønu torvu nú.

Petur Mohr Dam var tann stóri leiðarin í langt tíðarskeið. Hann var føddur og uppvaksin í Skopun, har hann tíðliga gjørdist fadirløysur. Skopun er niðurstetubýgd á Sandi. Fyri stóran part vóru hetta fæløysingar, sum búsettust í Skopun, í bygdin tá, sum nú, liggur væl fyri til útróður vestanfyri. Smálígt var í Føroyum fyrst í hesi öldini, og einki er at dýla yvir, at í niðurstetubýgdini mundi vera sera smálígt mangan. Petur Mohr Dam mundi kenna hesa stóðuna betur enn mangur annar eisini á sínum egna kroppi sum fadirløysingur. Umframt vána tíðir í Føroyum, so vóru eisini nóg fólk rakt av hervuligum sjúkuni: turkerulosu, so nógv doydu í bestu árum, mangan frá stórum barnaflokki.

Tað, at Petur Mohr Dam kendi hesi vána kor so væl, mundi vera

hvuðsorsøkin til, at hann vígdi sítt politiska lív saman við øðrum samsintum at berast fyri betri korum hjá fiskimanna- og verkamannafjöldini, hjá einkjum, fadirløysum og minni mentum í samfelagnum.

Hetta segði gamli keypmaðurin í Skálavík, Viggo Dalsgaard, sáli, mær frá, einaferð við hittust. Viggo hevði hesa vitan m.a. frá tá gamlari konu í Skopun, Martinu Wintherreig, sálu, sum var í heiminum hjá foreldrum Petur Mohr Dam's í Skopun fyrst í hesi öldini.

Í 1927 vóru framvegis ringar tíðir í Føroyum, hvar tað var umráðandi at fáa til mat og klæði hvønn dag. Í so máta kann ikki samanberast við tíðina í dag – hetta ikki minst takkað verið javnaðarflokkinum og javnaðarrørsluni á fakfelagsøkinum.

Tey fyrstu árin vóru sjónarmið javnaðarflokksins um sosialdemokratiskan politik ikki væl móttikin, og flokkurin var tí politiskt veikur á Føroya Løgtingi bæði í 30' umum og 40' umum. Tað leikaði hart á mótið hinum flokkunum og tað kostaði tá at standa fram og siga seg hoyra til javnaðarflokkinn. Innan fakfelagsrørsluna var flokkurin sterkari og gjørdi seg munandi galdandi har, at fáa vanligum kjóði betri livikor.

Í sambandi við tær óvanligu umstøðurnar undir og eftir 2. heimsbardaga, var javnaðarflokkurin sera virkin. Saman við sambandsflokkinum og sjálvstýrisflokkinum stóð javnaðarflokkurin faddur til heimastýrslóginu. Í 1948-50 kom javnaðarflokkurin

so í landsstýrissamgongu. Fyrsti landsstýrismaður flokksins var Jóan Petur Davidsen av Sandi.

Tá varð met, at heimastýrslógin var eitt stórt framstig og gott tilboð til okkum føroyingar. Givið er tað, at øll stig á sjálvstýrslógin síðan eru tikin við javnaðarflokkinum á odda og innan karmarnar av heimastýrslóginu.

Men nú er tíðin helst farin frá heimastýrslóginu, og ríkisfelagskapurin í dag virkar ikki eftir føroyinga ætlan. Tað eru flestu samd um, men hvussu samd vit eru viðari, veit eg ikki. Sjálvur haldi eg, at heimastýrslógin má endurskoðast – nýggir karmar fyri ríkisfelagskapi mega smíðast.

Virki javnaðarflokksins í fímtíð árunum var sterkast innan fakfelagsarbeiðið, og flokkurin var heitasti stuðul verkafólksins, sum so studdi javnaðarflokkinum meira og meira politiskt. Hetta er sama bilætið vit hava frá t.d. Svøríki, Noreg og Danmark. Úrslitið var munandi betri í lønarkorum og starvsviðurskiftum hjá fiskimonnunum og arbeiðsfólki á landi.

Við valið 1958 fekk flokkurin rættuliga stóra undirtøku, skipar landsstýri og fær lógmann, Petur Mohr Dam. Føroyingar fingtu tá m.a. munandi betraðar sosiallógir, og nú nógv umrødda fólkapensiónin kom tá sum risaframstig.

Óg síðan tá hevur javnaðarflokkurin alla tíðina gingið á odda á Føroya Løgtingi at úthyggja Føroyar til tað framkomna vælferðarsamfelag, sum okur hava havt nú í ein generatiónsaldur, og sum okur eisini kenna tað í dag, hóast

vit hava havt stór bakkøst inn í millum.

Tað er himmalvíður munur á tí neyðarsamfelag, føroyingar høvdu í 1927, og so tí vælferðarsamfelag, okur hava ídag. Hetta er ikki minst javnaðarflokkinum, javnaðarrørsluni og javnaðarhugsjónini fyri at takka.

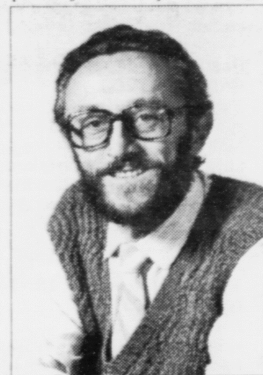
Men tíverri, nógv fólk vita hetta ikki og onnur sýnast at hava gloymt tað?

Men enn er brúk fyri javnaðarflokkinum. Enn er flokkurin frægesta borganin fyri einum góðum samfelag undir teim givnu treytum her mitt úti í Atlantshavinum, einum samfelag sum byggir á demokrati og solidaritet, har fá hava ov nógv og færri ov lítið.

Tey, sum hava leitt flokkinn hesi sjeyti árin eru: Petur Mohr Dam, Tvøroyri, Jákup Frederik Øregaard, Gøtu, Atli Dam, Tórshavn, Marita Petersen, Tórshavn, og Jóannes Eidesgaard, Tvøroyri, sum er núverandi formaður. Í Sandoyar valdømi hevur javnaðarflokkurin havt tingmann øll árin síðan 1936, burtursæð frá árunum 1978-80. Teir, sum hava verið tingmenn flokksins hiðani eru: Jóan Petur Davidsen av Sandi, Tórvaldur Mohr Olsen av Sandi og Jógván Adolf Johannesen, Dali, sum er núverandi tingmaður.

Javnaðarflokkurin fer eisini í framtíðini at virka fyri stóru fjøldini av verkafólki á landi, av fiskimonnunum, av starvs- og tænastufólki o.ø. Flokkurin hevur fylgt við tíðini, men stendur framvegis fyri vælferð og javna, solidariteti og tryggleika. Flokkurin vil fram-

e-postur: javnadar@post.olivant.fo

Birgir Mohr, sum er formaður Sandoyar sýslu javnaðarfelags, skrivar

vegis berjast móti teim kreftum, sum vilja bróta niður vinnin rættindi – eitt nú rættin til fólkapensión, sum eigur at vera fyri øll. Sosial trygd og fólksins ognarrætt til landsins ríkið. Lívsvirði til allar borgarar fram um løtt rakstrarrróp. Hetta er nakað av tí, sum javnaðarflokkurin berjast fyri og framhaldandi fer at berjast fyri.

Vit ynskja partafólki okkara kring landið tillukku við sjeyti-áraðegnum. Vit minnst við tók tey mongu, sum tóku tøkini innan henda flokkinn og innan fakfelagsrørsluna ella úti á arbeiðsplássunum. Tey hvíla í dag undir grønu torvu, men tey hava vunnið, teirra stríð var ikki til fánýtis, og tað er tað heldur ikki hjá okkum í dag og verður tað heldur ikki í framtíðini.

Vinarliga

Birgir Mohr,
formaður
Sandoyar
sýslu
javnaðarfelags

flokkinum, skulu finnast

einum rímuligum úthóði av útbúgvungum til ungdomin. Eg veit væl, at upprunin til nógv av hesum er byrjað við at fólk her norðuri hava tikið seg saman, men var flokkurin ikki aktivur við at tryggja karmarnar og støðuga útbúgving innan hesi øki, so høvdu fleiri av hesum tilboðum ikki verið til í dag. Eins og flokkurin hevur verið við til at tryggja dagfærdingar av útbúgvungum so tær í dag eru á eins høgum støði

og grannalond okkara.

Framtíðin

Tað liggja stórar avbjóðingar fyri framman hjá føroyska samfelagnum. Hugsad vit um eina móguliga oljuvinnu, so er ein vælútbúgvin arbeiðsmegi ein fortreyt. At vit hava eina vælútbúnað arbeiðsmegi hevur altíð verið eitt aðalráð hjá javnaðarflokkinum. Skal hetta framhaldandi vera so, so hava vit avgjørt brúk fyri flokk-

inum. Føroyar í dag eru væl á veg aftur í ta tíðina, har bert tey vælstilladu høvdu ráð at útbúgva seg. Skal hetta broyast má javnaðarflokkurin framast aftur.

Tað solidariska prinsippið, ið vit hava barst fyri, m.a. tá tað kemur til eftirløn, er í vanda. Áttalan er at bróta hetta prinsipp bert fyri at fáa figgarlógina at javnviga og ikki sum so at loysa trupulleikarnar við pensiónini. Fyri at loysa pensiónstrupulleikan í framtíðini

er einasta loysnin at fáa gongd á inngjaldið til samhaldsfasta. Eisini í hesum máli er javnaðarflokkurin tryggin fyri eini veruligari loysn.

Taka vit lógtingsfiggarlógina fyri koandi ár, so er hon merkt av luxussløgum og ikki nokur loysn á pensiónstrupulleikanum ella samferðslutrupulleikanum, ið vit hava og fara at fáa. Tað vil siga, at trupulleikar ið peika inn í framtíðina verða ikki loystir. Skulu skilagóðar loysnir finnast, ið byggja á samhaldsfasti og framburð, so er avgjørt boð eftir javnaðarflokkinum.

At enda, tillukku við teimum 70 árunum, vónandi verður flokkurin framhaldandi tann reyði tráðurin í føroyskum politikki.

Eyðgunn Samuelsen

Eyðgunn Samuelsen, b'ræðslmur í Klaksvík